

2025 RAMAZAN VAAZ SİLSİLESİ:

5.GÜN

ORUCUN FIKHİ HÜKÜMLERİ

(KİMLER ORUÇ TUTABİLİR? İSTİSNALAR NELERDİR?)

YAZAR: ALİ AYKAÇ

فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ

“Sizden kim hasta veya yolcu olursa,
tutamadığı günler kadar başka günlerde tutsun.”

Bakara, 2/184.

WhatsApp İletişim

daha fazlası için:
www.aliaykac.com

iletişim : (0)541 934 3778

Tüm içeriklerin **ticâri maksatla** kısmen ya da tamamen izinsiz kopyalanması, çoğaltılması, kullanılması, yayınlanması ve dağıtılması kesinlikle yasak olup kul hakkını ihlâl eder. Ayrıca bu yasağa uymayanlar hakkında 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca telif hakları üzerinden yasal işlem yapılacaktır. **Ticâri maksat olmadan izinsiz kopyalanması, çoğaltılması, kullanılması, yayınlanması ve dağıtılmasında herhangi bir sorun yoktur.**

بِسْمِ اللَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ

Hamd, bizleri bir kez daha **rahmet ve mağfiret mevsimi olan Ramazan'a** eriştiren, bizlere **orucu farz kılan ve kulluğumuzun idrakine varmamız için fırsatlar sunan Yüce Allah'a** mahsustur. Salât ve selâm, **bu ayın nasıl ihya edilmesi gerektiğini yaşayarak öğreten, kulluk yolunda en güzel örneğimiz olan Peygamber Efendimiz Muhammed Mustafa sallallâhu aleyhi ve sellem'in**, onun âline, ashabına ve kıyamete kadar onun izinden giden tüm mü'minlerin üzerine olsun!

Pek Aziz ve Muhterem Müslümanlar,

Ramazan ayı, Allah'ın kullarına bahşettiğı bir rahmet mevsimi, **manevi arınma ve takvaya erişme fırsatıdır. Yüce Rabbimiz, kullarının dünya meşgaleleri içinde kaybolup gitmesini istememiş, onlara zaman zaman nefsin dizginlerini toplama, ruhu terbiye etme ve ilahî huzura yaklaşma vesilesi olacak ibadetler emretmiştir.** İşte oruç, bu ibadetler arasında insanın maddî ve manevî dünyasına en derinden tesir edenlerden biridir.

Oruç, yalnızca açlık ve susuzlukla geçirilen belirli saatlerden ibaret değildir. O, mümini **nefsin arzularından, dünyevî hırslardan ve manevî hastalıklardan uzaklaştırarak kalbi arındıran bir ibadettir. Oruç, kul ile Rabbi arasında gizli bir ahittir; çünkü diğer ibadetler gibi gözle görülür, dışarıdan fark edilir bir yönü yoktur. Kişi, kimsenin görmediğı bir anda dahi orucunu muhafaza ettiğinde, bunun yalnızca Allah için olduğunu bilir.**

Kur’ân-ı Kerîm’de Yüce Allah, bizlere bu kıymetli ibadeti şöyle emretmektedir: **“Ey iman edenler! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi, oruç size de farz kılındı ki sakınasınız.”**¹

Allah Teâlâ, orucu sadece bizlere değil, bizden önceki ümmetlere de farz kıldığını bildiriyor. Zira insanın yaratılışında, onu dünya meşgalelerinden, nefsin hevâsından ve dünyevî tutkuların esaretinden kurtaracak **manevi bir disipline her zaman ihtiyaç vardır**. Oruç, işte bu disiplini kazandıran, mümini **günahlardan alıkoyan, Allah’a yaklaştıran ve ona ruhen diriliş bahşeden** en özel ibadetlerden biridir. Peygamber Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem*, orucun bu koruyucu ve arındırıcı yönünü şöyle dile getirir: **“Oruç bir kalkandır.”**²

Kalkan nedir? Kalkan, sahibini saldırılardan, tehlikelerden ve düşmandan koruyan bir zırhtır. İşte oruç da kulun nefsine, şeytana ve dünya fitnelerine karşı kuşandığı bir kalkan gibidir. Oruçlu kimse, öfkeden sakınır, dilini kötü sözlerden korur, harama bakmaktan kaçınır ve sabrı kuşanır. Çünkü bilir ki oruç sadece mideyi değil, gözü, kulağı, dili ve gönlü de terbiye eden bir ibadettir.

Bu yüzden Sevgili Peygamber Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem* bizlere şöyle seslenmiştir: **“Sizden biri oruç tuttuğu gün kötü söz söylemesin, bağırıp çağırmasın! Eğer biri ona sataşır**

¹ Bakara, 2/183. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

² Buhârî, Savm, 2; Müslim, Sıyâm, 30. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الصِّيَامُ جُنَّةٌ

Oruç, yalnızca aç kalmaktan ibaret değildir. Asıl mesele, oruçla birlikte kalbimizi arındırmak, ahlakımızı güzelleştirmek ve sabır kalkanını kuşanmaktır. Oruç tutalım ama oruç, yalnızca midemizi değil; gözümüzü, dilimizi ve kalbimizi de tutsun!

Bu ayetten de anlaşıldığı üzere **oruç, iman eden her bireyin üzerine bir kulluk borcudur**. Ancak kişinin oruç tutmakla yükümlü olabilmesi için belirli şartları taşıması gerekmektedir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ⁴ *Bakara, 2/183.*

1. Müslüman Olmak

Oruç, İslam'ın bir emri olduğu için yalnızca **Müslümanlara farzdır**. Müslüman olmayan kimseler, İslam'ın sorumluluk çerçevesine girmediklerinden dolayı ibadetlerle yükümlü tutulmazlar.

2. Akıl ve Bâliğ Olmak

İslam'da ibadetlerin farz olması için akıl ve bulûğ şartı aranır. Dolayısıyla, **çocuklar ve akıl hastaları oruç tutmakla sorumlu değildir**. Akıl hastalarının ibadet yükümlülüğü bulunmazken, çocuklar **balığ olduktan sonra** oruç tutmaya başlamakla mükelleftirler. Ancak, çocukların **küçük yaşlardan itibaren oruca alıştırılması teşvik edilmiştir**. Nitekim, Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem* çocuklarını oruca teşvik eden sahabileri takdir etmiş, bu terbiyenin bir parçası olarak **onları oyunlarla meşgul ederek oruca alıştırmalarını tavsiye etmiştir**.

5

3. Oruç Tutmaya Gücü Yetmek

İslam, ibadetleri **kulun imkânlarına göre emretmiş**, zorunluluklar ve hastalıklar durumunda **kolaylaştırıcı hükümler getirmiştir**. Bu bağlamda **hasta, yolcu veya yaşlı olan kimselere oruç konusunda bazı ruhsatlar tanınmıştır**. Allah Teâlâ, bu hususta şöyle buyurur: **“Sizden kim hasta veya yolcu olursa, tutamadığı günler kadar başka günlerde tutsun.”** 6

⁵ *Buhârî, Savm, 47; Müslim, Sıyâm, 136.*

⁶ *Bakara, 2/184. فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ*

Bu ayete göre, geçici bir mazereti olanlar, oruçlarını kaza edebilirler. Ancak devamlı bir hastalığı veya yaşlılık sebebiyle oruç tutamayacak olanlar, fidye verebilirler.

a) Yolcular

Seferî olan yani **en az 90 kilometrelik bir mesafeye yolculuk eden kimseler**, dilerlerse oruçlarını tutmayıp, daha sonra kaza edebilirler. Bu, İslam'ın yolculuk gibi zor şartlar altında bulunan müminlere tanıdığı bir kolaylıktır. Ancak, yolculuk esnasında zorluk çekmeyecek olan kimselerin oruç tutmaları da mümkündür. Nitekim, sahabeler yolculuk sırasında bazılarının oruç tutup bazılarının tutmadığını ve **Peygamber Efendimiz'in her iki durumu da hoş karşıladığını** rivayet etmişlerdir.⁷

b) Hasta Olanlar

Oruç tuttuğunda sağlığı ciddi şekilde zarar görecektir olan kimseler, oruç tutmayabilirler. Ancak hastalıkları iyileştikten sonra tutamadıkları oruçları kaza etmeleri gerekir.

c) Yaşlılar ve Kronik Hastalar

Oruç tutmaya bedenen güç yetiremeyecek kadar yaşlı veya kronik hastalığa sahip kimseler için **fidye ödeme kolaylığı tanınmıştır**. Bu kimseler, **oruç tutamayacakları her gün için bir fakire fidye verirler**.

⁷ *Buhârî, Savm, 34; Müslim, Sıyâm, 14.*

Allah Teâlâ, bu hususta şöyle buyurur: **“Oruç tutmaya güç yetiremeyenler, bir fakiri doyuracak kadar fidye vermelidirler.”**

8

Bu fidye, **bir günlük normal bir yemek bedelidir** ve kişinin maddî gücüne göre verilebilir. Ancak, sonradan iyileşme ihtimali olan kimseler için fidye vermek yerine, **iyileştikten sonra kaza orucu tutmaları gerekir.**

İslam, insana güç yetiremeyeceği bir yük yüklememiş, ibadetleri kolaylaştırarak her kulun kendi imkânları çerçevesinde kulluk vazifesini yerine getirmesine imkân tanımıştır. Oruç ibadeti de bu hikmet doğrultusunda, mükellef olan her Müslümana farz kılınmakla birlikte, mazeretleri sebebiyle oruçlarını eda edemeyenler için kaza veya fidye gibi telafî yolları belirlenmiştir. Allah Teâlâ, orucun farz kılındığını beyan eden ayetin devamında, **oruç tutmaya güç yetiremeyenlerin durumuna da işaret etmiş** ve onlar için bir kolaylık sunmuştur: **“Oruç tutmaya güç yetiremeyenler, bir fakiri doyuracak kadar fidye vermelidirler.”**

9

Bu ayetten hareketle, **oruç ibadetinin terk edilmesi değil, imkânlar dâhilinde telafî edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.** Peki, orucu kazaya bırakmayı gerektiren durumlar nelerdir? Kimler fidye ile bu ibadeti yerine getirebilir?

⁸ Bakara, 2/184. وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ

⁹ Bakara, 2/184. وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ

1. Kazaya Kalan Oruçlar

Oruç, Ramazan ayı içinde tutulması farz olan bir ibadettir. Ancak bazı durumlarda kişi, orucunu tutamayabilir veya başladığı orucu tamamlayamayabilir. Bu gibi durumlarda, oruçlu kimse üzerine düşen sorumluluğu ne zaman ve nasıl telafi edeceğini iyi bilmelidir.

a) Hastalık veya Seyahat Sebebiyle Tutulamayan Oruçlar

İslam, kulun sağlığını ve yolculuk gibi meşakkatli durumlarını göz önünde bulundurarak bazı istisnalar getirmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de, hastalar ve yolcular için orucun ertelenebileceği açıkça belirtilmiştir: *“Sizden kim hasta veya yolcu olursa, tutamadığı günler kadar başka günlerde tutsun.”*

10

Buna göre:

- Geçici bir hastalık sebebiyle oruç tutamayan kimse, sağlığına kavuştuğunda tutamadığı günler kadar orucunu kaza etmelidir.
- Ramazan ayında yolculuk halinde olan bir kişi, eğer oruç tutmak kendisi için zor olacaksa, daha sonra uygun bir vakitte kazasını gerçekleştirebilir.

•

b) Kasten Orucu Bozanların Durumu

Oruç, kul ile Rabbi arasındaki en özel ibadetlerden biridir. Onu bilerek ve kasıtlı olarak bozmak hem büyük bir

¹⁰ Bakara, 2/184. فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ

sorumluluk doğurur hem de manevi bir kayba sebep olur. Peygamber Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem* Ramazan orucunu kasıtlı olarak bozanların telafisi konusunda büyük bir titizlik göstermiş ve bu durumdaki kimselerin sadece kaza ile yetinemeyeceğini bildirmiştir. ***“Kim Ramazan günü meşru bir mazeret veya hastalık olmadan orucunu kasten bozarsa, bir ömür boyu oruç tutsa dahi onun yerine geçmez.”***¹¹

Bu hadisten hareketle:

- Bir kimse, mazeretsiz bir şekilde kasten orucunu bozarsa, gününe gün kaza etmesi yetmez, ayrıca keffâret orucu tutması gerekir.
- Keffâret orucu, peş peşe iki ay boyunca oruç tutmak, buna gücü yetmeyen kişi, 60 fakiri bir gün ya da bir fakiri 60 gün doyururmaktır.

c) Unutarak Yemek ve İçmek

Oruçlu bir kimse, unutarak bir şeyler yer veya içer ise orucu bozulmaz. Bu, Allah'ın bir ikramıdır. Nitekim Peygamber Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu konuda şöyle buyurmuştur: ***“Oruçlu olduğu halde unutarak bir şey yiyip içen kimse, orucunu tamamlasın. Çünkü onu Allah yedirmiş ve içirmiştir.”***¹²

¹¹ Ebû Dâvûd, *Savm*, 38; Tirmizî, *Savm*, 27. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ رُخْصَةٍ وَلَا مَرَضٍ لَمْ يَقْضِهِ صِيَامُ الدَّهْرِ وَإِنْ صَامَهُ

¹² Buhârî, *Savm*, 26; Müslim, *Sıyâm*, 171. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ نَسِيَ وَهُوَ صَائِمٌ فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ فَلْيَتِمَّ صَوْمَهُ، فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ

2. Fidyeye Kimler İçin Gerekir?

İslam, oruç tutmaya güç yetiremeyen kimseleri zorlamamış, onlara fidye ile bu ibadeti yerine getirme imkânı sunmuştur. Ancak bu ruhsat herkes için değil, belli durumlar için geçerlidir.

a) Sürekli Hastalığı Olanlar

Oruç tutamayacak derecede kronik hastalığı bulunan kimseler, fidye vererek bu ibadeti yerine getirmiş olurlar. Fakat, hastalığı geçici olanlar, iyileştiklerinde kazalarını tutmalıdırlar.

b) Yaşlılık Nedeniyle Oruç Tutamayanlar

İleri yaşta olup da oruç tuttuğunda sağlığına zarar gelmesi muhtemel olan kimseler, fidye ile bu sorumluluğu yerine getirebilirler.

c) Fidyenin Miktarı

Fidyeye, bir fakiri bir gün doyuracak kadar yiyecek veya onun bedelini vermek şeklinde ödenir. Peygamber Efendimiz *sallallâhu aleyhi ve sellem*, bu miktarı “bir kişi için günlük bir sa’ (yaklaşık iki kilo) buğday veya hurma” olarak belirlemiştir.

Oruç, sorumluluk bilinciyle yerine getirilmesi gereken, bedeni olduğu kadar ruhu da terbiye eden bir ibadettir. Ancak İslam, insanın zorlanmasını istememiş, meşru mazeretler doğrultusunda kolaylaştırıcı hükümler getirmiştir. Hastalık, yaşlılık ve yolculuk gibi durumlar sebebiyle oruç tutamayanlar için kaza veya fidye imkânı tanınmıştır. **Bu, Rabbimizin**

merhametinin ve kullarına olan rahmetinin en güzel tezahürlerinden biridir.

Peki bizler, bu kolaylıkları suiistimal etmeden, orucu hakkıyla yerine getiriyor muyuz? Kazaya kalan oruçlarımızı geciktirmeden tutuyor muyuz? Oruç ibadetinin ruhunu idrak edip yalnızca aç kalmaktan ibaret olmadığını kavrayabiliyor muyuz?

Her birimiz, oruçlarımızı gözden geçirerek, bu mübarek ibadetin hikmetini derinlemesine idrak etmeye gayret etmeliyiz. Çünkü oruç, yalnızca açlık değil, bir sabır, şükür ve Allah'a yaklaşma vesilesidir.

Rabbimiz! Bizlere, oruçla nefsimizi terbiye etmeyi, günahlarımızdan arınmayı, sabırla irademizi güçlendirmeyi nasip eylesin!

Rabbimiz! oruç ibadetini yalnızca aç ve susuz kalmak zannedenlerden değil, onun sabrıyla olgunlaşan, takvasıyla arınan, manevi derinliğiyle Sana yaklaşan kullarından eylesin! (Âmin!..)

وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، الفاتحه